

meren način označil. „Große Schwierigkeiten waren dabei (t. j. pri prestavljanju biblije i. dr. v slovenščino) zu überwinden; ohne grobe Germanismen kam das Werk nicht zustande; es wimmelte nicht nur von deutschen Fremdwörtern, sondern selbst der deutsche Artikel wurde durch ein demonstratives Pronomen mit-übersetzt.“ To je vse, s čimer označi Jagič slovenščino reformacijske literature. Res je, da je vpliv nemščine na tedanjo knjižno slovenščino v leksikalnem kakor tudi v frazeološkem oziru precejšen, vendar je potrebno predvsem, da se pove, da je ta doba položila temelj naši pisni slovenščini, in sicer, da je bila podlaga dolensščina in da je šele pozneje prišla gorenjščina do veljave (po Vodniku, Kopitarju, Presernu itd.). Neumljivo nam je, da tako vsiljivo podarja nemški vpliv na naš jezik v poznejši — Vodnikovi dobi. Tako-le piše: „Vodnik und seine Zeitgenossen . . . warfen sich auf das Studium der Volkssprache, um zunächst für ihre eigene ganz deutsche (!) Denk- und Ausdrucksweise erträgliche slowenische Sprachformen und Wendungen ausfindig zu machen. Neben Vodnik sind auch Suppan (!) und Ravnikar zu nennen. Doch übertraf sie alle an ausgezeichneter Kenntnis seines krain. Dialektes der . . . Dichter Presern.“ To vse, namesto da bi povedal, da se je Vodnik naslanjal zlasti v pesmi na narodni jezik, dočim je ustvaril Ravnikar v svojih „Zgodbah“ (1815—1817) vzorno novoslovensko prozo, slonečo na narodnem jeziku, kar je zahteval predvsem Kopitar, in da je podal le-ta v svoji slovnici norme, po katerih se je odslej ravnala slovenska proza. Tudi poznejše dobe nam je Jagič le slabo označil.

Profesor Jagič deli slov. narečja v gorenjsko, dolensko, goriško, rezijansko itd. Danes delimo narečja slovenska z ozirom na stara polglasnika oziroma njun refleks najprej v dve glavni skupini: severovzhodno

in južnozahodno in šele potem diferenciramo lahko dolensko, gorenjsko i. dr. narečja. Mimogrede bi bilo treba omeniti tudi n. pr., da se odlikujejo koroška narečja z nekaterimi znamenitostmi (ohranjen nosnik itd.).

Nedostaten je končno tudi seznam jezikoslovne literature. Če govorimo o novejšem slovenskem jezikoslovju, tedaj moramo imeti vedno pred očmi tri glavne delavce: P. Škrabca, Štreklja in Oblaka. Toda Jagič Oblaka še ne omenja. Izmed dialektologov omenja Štreklja in takoj poleg njega Osvalda, dočim veliko važnejših dialektologov kot je Osvald (Ilešič, Grafenauer, Tominšek, Valjavec itd.) ne omenja. — Splošno rečeno napravi ta sestavek vtis precejšnje površnosti. Če že ne moremo zahtevati, da bi poznal mož sicer slavnega imena novejših jezikoslovnih rezultatov tako malega naroda kot smo mi Slovenci, tedaj pa bi smeli pričakovati, da poveri tak posel komu drugemu, ki bi svojo nalogo rešil veliko bolje. Če se je pa rodil ta oris kar 'en passant', je pa to tem bolj graje vredno, zlasti če pomislimo, da bo veljala ta zbirka kot nekaka uradna publikacija, iz katere bodo zajemali tujci informacije in se nanjo sklicevali. (N. pr. za konverzijske slovarje i. dr.)

ČRNOGORSKI KNJAZ NIKOLA

Dr. D. Gorjanec.

To in ono.

Zbližanje Južnih Slovanov. Aneksija Bosne in Hercegovine je zgodovinsko dejanje največjega pomena. Vpliv se kaže že v političnem in kulturnem življenju. V državni zbornici so se združili vsi jugoslovanski poslanci v „Narodni Zvezi“, ki ji načelujeta dr. Ivan Šusteršič in dr. Vicko Ivčević. „Narodna zveza“ je odločno naglašala v zbornici jugoslovansko državnoopravno stališče. Znamenito je dejstvo, da so se krščanski socialci, na čelu jim princ Alojzij Liechtenstein in dunajski župan dr. Lueger, izrekli za združenje Bosne in Hercegovine s Hrvaško in z Dalmacijo in za osnovanje jugoslovanskega kraljestva, v katerem hočejo dobiti protitež proti nadvladi Ogrske. Upajmo, da ti politični dogodki ne bodo izzvali krvave vojske, ki si je žele nekateri nepremišljeni elementi, ampak da postanejo početek za novo kulturno življenje med jugoslovanskimi narodi!

Slovenska Filharmonija. V Ljubljani se je ustanovil umetniški orkester z imenom „Slovenska Filharmonija“. Novi orkester je pri svojih dosedanjih nastopih pokazal že visoko stopinjo dovršenosti ob težkih modernih skladbah, tako da postane „Slovenska Filharmonija“ brez dvoma odličen in vodilen faktor v našem glasbenem življenju.

Dr. Benjamin Ipavec, znani priljubljeni slovenski skladatelj, je prošli mesec umrl ter tako hitro sledil svojemu bratu Gustavu v smrt. V obširnem življenjepisu, ki smo ga začeli ravnokar priobčevati, izpregovorimo več o njegovem umetniškem delovanju. Svetila mu večna luč!

□□□□

Koncerti „Glasbene Matice“.

Dvajset let že „Glasbena Matica“ prireja koncerte, — 8. junija 1888 se je vršil prvi — proizvaja vokalna in instrumentalna dela raznih slovenskih in slovanskih sploh, pa tudi neslovanskih skladateljev. S svojo izvrstno glasbeno šolo, s prirejanjem umetniškodovršenih koncertov in z izdajanjem glasbenih publikacij se čuti po pravici v to poklicano, da širi med Slovenci zmisel za glasbo, da Slovence glasbeno vzgaja in jih glasbenokulturno dviga.

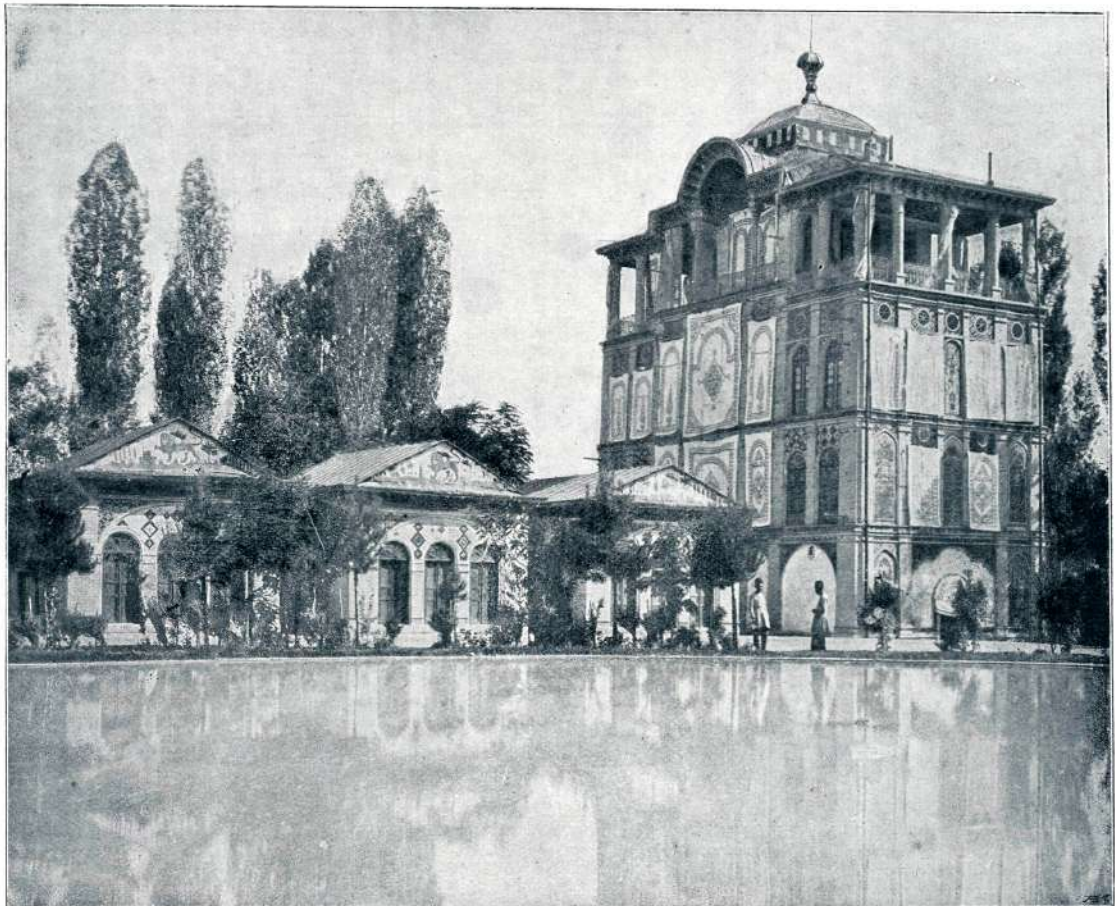
Prvi koncert v letošnji (1908,9) sezoni se je vršil dne 8. novembra 1908 v prid dobrodelni akciji „za otroka“ na Kranjskem. Nastopil je pevski zbor „Glasbene Matice“, pomnožen z oddelkom šolskega moškega zbora, v dveh Slo-

vencem že znanih Ant. Dvořákovih delih: 149. psalm „Nova pesem Stvarnika poslavi“ in „Te Deum“-u; nanovo ustanovljeni orkester „Slovenske Filharmonije“ je proizvajal Fr. Schubertovo simfonijo v h-molu, in naš rojak, konservatorist in obenem tudi že član c. kr. dvorne opere na Dunaju, g. Julij Betetto je pel ob spremljanju klavirja štiri samospelve: Loewe: „Menih iz Pize“, Čajkovski: „Hrepenenje“, Hermann: „Trije popotniki“ in „Salomon“.

Koncert je uspel povsem dobro. Produkcije dovršene, in tudi obisk od strani občinstva obilen. Da se je zbor dobro držal, gre zasluga mojstru Hubadu. Ženski glasovi so bili

Interesantne, včasih kar frapantne so originalne modulacije, ki nam jih nudi to Dvořákovsko delo. Do celotnega uspeha sta zelo pripomogla oba solista, basist g. Betetto in sopranistinja gospa Lili Nordgartova, operna pevka slovenskega gledališča, ki sta svoji težki nalogi dobro, deloma prav dobro izvršila. G. Betetto se je zlasti v samostojno prednašanih samospelih pokazal kot pevca-umetnika, na katerega smo Slovenci lahko ponosni, na čigar pridobitvi si pa tudi sme čestitati dunajska dvorna opera. Njegov moški in sigurni nastop, njegov v vseh legah polnodoneči, krepki in skoziinskozi fino uglajeni glas, združen s popolnoma pravilno, naravno in plemenito prednašo, mora vsakogar narav-

LETOVIŠČE PERZIJSKEGA ŠAHA

pač nekoliko sibki, kar je pa čisto naravno, ker so v sopranu in altu zastopane večinoma jako mlade moči, in bi zbor gotovo le pridobil, če bi sodelovalo v njem tudi več odraslih sopranistinj in altistinj. Kadar se bo za proizvajanje velikih skladb zopet pomnožil koncertni pevski zbor s šolskim zborom, bi priporočal, naj se vzamejo le najboljši in najzanesljivejši pevci, ki imajo že nekaj šole za seboj, ker le v tem slučaju bo to koncertnemu zboru na korist.

Proizvajani Dvořákovski skladbi sta obedve duhovne vsebine; vendar precej neenako uglasbeni. Svoji vsebini veliko bolj primerno je uglasben psalm nego Te Deum. O zadnjem moramo priznati, da ima jako malo cerkvenega značaja, dasi to ne zmanjša njegove visoke absolutno-glasbene vred-

nost očarati. Dasi smo g. Betetta, žal, izgubili kot stalno domačo moč, vendar upamo, da nam bo mogoče vsaj kot gosta na domači zemlji ga še pogosto pozdraviti in se ob njegovem krasnem glasu naslajati. — Pohvaliti treba tudi g. Ant. Trosta za vestno in natančno spremljanje na klavirju.

Kdor še ni slišal orkestra „Slovenske Filharmonije“, ga je zlasti ta nastop vlekel h koncertu. Rečem pa le to, da kdor je ta orkester enkrat slišal, ga pojde rad poslušat še drugekrat. Jaz sem bil slučajno toliko srečen, da sem imel priliko večkrat slišati najboljše dunajske orkestre, pa se nič ne pomišljam odkrito priznati, da orkester „Slovenske Filharmonije“ za njimi nikakor ne zaostaja. Čast vrlému kapelniku, mlademu in ognjevitemu g. V. Talichu!

Schubertova simfonija v h-molu, ki jo je topot izvajal orkester, obstaja izjemoma le iz dveh in ne, kakor sicer simfonije, iz starih stavkov. Imenuje se zato „nedovršena“ (neizgotovljena), je nekak odlomek in vendar popolno, dovršeno delo, kolikor ga je. Lepa skladba se je izvajala na kar najbolj mogoče eksakten način. Veliki ustvaritelj umetne moderne pesmi in obenem veliki simfonik Fr. Schubert je vstal pred nami v vsej svoji ljubeznivosti. Tisti Schubert, o katerem samo mimogrede omenjam, da je leta 1816. prošil za mesto glasbenega učitelja na novo ustanovljeni ljubljanski glasbeni šoli, pa bil odvrnjen in je dotično mesto dobil neki Jakob Schauerl. Nehote mi je pri koncertu prišlo na misel, kako neki bi se bil razvoj naše glasbe zasukal, če bi bili leta 1816. dobili Schuberta v Ljubljano. Pa morda je bilo tako prav. Nekaj desetletij pozneje (l. 1867.) smo dobili v osebi g. A. Foersterja ne le izvrstnega glasbenika, ampak tudi dragega nam slovanskega brata, ki se je z vso ljubeznijo poprijel glasbenega delovanja na Slovenskem in naši posvetni kakor cerkveni glasbi pripomogel do precejšnjega napredka.

Kar se tiče nadaljnjih glasbenih uspehov med Slovenci, sem mnenja, da so isti zelo odvisni od trajnega obstoja sedanje „Slovenske Filharmonije“. Če bo mogel orkester ostati, je vprašanje. Ugodno se bo isto rešilo le tedaj, če bo od strani slovenskega občinstva dovolj zanimanja in dovolj podpore v omenjeni zadevi.

Koncerta, ki ju je orkester „Slovenske Filharmonije“ priredil dne 6. in 13. decembra 1908, se glede obiska od strani občinstva ne moreta prištevati med dobroobiskane. To je suho, a žalostno dejstvo.

Kar se tiče orkestra „Slovenske Filharmonije“, so v njem sedaj seveda še večinoma Čehi in je Slovencev še prav malo. Toda le v tem slučaju, če bomo podpirali podjetja „Slovenske Filharmonije“, smemo upati in pričakovati, da nam ona sčasoma vzgoji toliko domačih glasbenikov-instrumentalistov, ki bodo potem tvorili pravo „Slovensko Filharmonijo“.

Program obeh koncertov je bil isti: Dvořakova simfonija v g-duru, Paganinijev koncert za gosli s spremljevanjem orkestra in Griegova lirična suita.

Še bolj nego pri proizvajanju Schubertove simfonije v h-molu, smo se pri proizvajanju zgoraj imenovane Dvořakove imeli priliko prepričati o vrlinah orkestra „Slovenske Filharmonije“. Zlasti prvi stavek „Allegro con brio“, ki je nekaka simfonija sama zase, polna instrumentalnih krasot in seveda tudi težkoč, se je izvajal s posebnim navdušenjem in bil kot tak tudi navdušeno sprejet. Idiličnomirni „Adagio“, prijazno-veseli „Allegretto grazioso“ in skrbno izdelane ter čudovito lepo instrumentirane — Dvořak slovi sploh kot eden najboljših instrumentatorjev iz druge polovice XIX. stoletja — variacije zadnjega stavka, vse se je okusno in fino izvajalo. O Griegovu suiti velja isto.

Paganinijev koncert je sviral na gosli g. Jan Rezek, učitelj „Glasbene Matice“, ki smo mu dolžni hvalo, da je slovensko občinstvo seznanil s to slavno skladbo prvaka violinistov in napravil s svojim izvajanjem vsem, ki so ga slišali, prijeten užitek.

Drugi koncerti.

20. novembra 1908 je koncertiral slavni pianist Leopold Godowski, profesor mojstrske klavirske šole na dunajskem konservatoriju. Igral je staro- in novoklasične, romantične in eno svojih skladeb: Kontrapunktična parafraza o Straubovem valčku „Wein, Weib und Gesang“. O

njem bi bilo preveč izgubljeni kaj besed in ga hvaliti. V tehniki kakor v temperamentnem in izrazitem prednašanju ga moramo imenovati mojstra prve vrste in bomo lahko veseli, ko nam bo mogoče v Ljubljani posetiti zopet koncert takega ali enakega mojstra.

10. decembra je bil koncert ruskega soloviolinista Božinova. Tudi ta mojster je opravičil sloves, ki je pred njim došel k nam in je bil najboljši. *Stanko Premrl.*

09890

Slovensko gledišče.

Naša kultura se dela skokoma, raditega ne kaže enakomernega razvoja, ampak mnogo vrzeli. To opažamo tudi na našem gledišču.

Repertoar je letos jako mnogovrsten, vmes dela svetovne slave, kakor Carmen, Prodana nevesta, Samson in Dalila, Faust. Imamo dramo, opereto in opero. Videli smo tudi slaba dela maloznanih tujih avtorjev. Sploh obseza repertoar vse mogoče brez načrta in programa. Za „Fausta“ nimamo niti občinstva, niti glediških sil. Gospod Dragutinovič se je sicer pošteno potrudil in težki vlogi Mefista in naredil, kar se je narediti dalo.

Tudi glediško osonje je ravnokotno skupaj zbrano, kot repertoar. Imamo v resnici izvrstne sile, ki bi lahko nastopale na največjih odrih, pa tudi manj zmogljive moči. Omenim gospodično Šipankovo, rojeno Čehinjo, ki je lani pela v Varšavi, letos pa pri nas v operi „Zrinjski“ hrvaško, „Dalilo“ slovensko, v „Prodani nevesti“ pa češko! To priča ne samo o umetniški, ampak tudi o jezikovni nadarjenosti in marljivosti. G. Vinterova se je tekom dveh mesecev naučila tako našega jezika, da je nastopila v „Enkrat je bil...“ z najboljšim uspehom. Seveda tudi njena nadarjenost in spretnost ni mogla rešiti igre, ki je propadla na svojih notranjih slabostih, deloma tudi vsled karikaturnega pretiravanja nekaterih drugih igralcev. Pohvalno moramo omeniti tudi g. Nordgartovo, Hadrbolevo, gospoda Vulakoviča, Fialo itd. Brez dvoma najslabša stran našega gledišča je naše občinstvo. Nimamo še dovolj glediškega občinstva. Gros tvorijo dijaki in razni pomočniki, vajenci in uslužbenci. To občinstvo je nepotrpežljivo, divje, debeločutno. Nanj najbolj vpliva, če se igravec na odru napije, opoteka in rentaci. To zapelje lahko igravca, da pade v pogubno demagogijo. Tako stojimo pred absurdom, da se med umetniške prizore vtakne nekaj krepkih „slagerjev“, kakšen pijanski nastop, prete-pavska scena itd., v zadovoljnost klaki.

Bolj obširno glediško poročilo prinesemo v prihodnji številki, ker nam v tej nedostaje prostora. *Dr. L. L.*

09890

Strahlova galerija. G. F. pl. Strahl, graščak v Stari Loki, ima jako zanimivo zbirko umetnin, ki so zlasti za umetnostno zgodovino Gorenjske velikega pomena. Čujemo, da je g. pl. Strahl ukrenil, da po njegovi smrti ta dragocena zbirka ne pojde iz Kranjske dežele. Ta galerija bi bila dober začetek za bodočo deželno umetniško galerijo, do katere moramo prejalislej priti tudi Slovenci.

Umetniška razstava v Spljetu. V „Hrvatskem Domu“ spljetskem so razstavili hrvaški umetniki svoja dela. Bila je jako zanimiva razstava, ker so bili zastopani umetniki priznane veljave: Ivan Rendić, Celestin Medović, Vlaho Bukovac, Pasko Vučetić, Mirko Rački, Ivan Meštrović, Emanuel Vidović, Branislav Dešković. Od poslednjega, ki je še čisto mlad talent, priobčujemo na str. 38. sliko kipa „Dva starca“, ki je bila razstavljena v Spljetu.